

SOTSIAL KOMMUNIKATSIYALAR: NAZARIY ASOSLAR, METODOLOGIK YONDASHUVLAR, AMALIYOT VA ZAMONAVIY TENDENTSIYALAR

Tursunaliyeva Zulayho

Farg'ona davlat universiteti, Tarix fakulteti, Sotsiologiya yo'nalishi, 25.67-guruh 1-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20200711>

Annotatsiya: Ushbu maqola sotsial kommunikatsiyalar fanining nazariy asoslarini, metodologik yondashuvlarini, amaliy qo'llanilishini va zamonaviy tendensiyalarini chuqur tahlil qiladi. Maqolada sotsial kommunikatsiyalarning ijtimoiy, madaniy va raqamli muhitdagi o'rni, ularning jamiyat rivojiga ta'siri, qiyosiy tahlillar (O'zbekiston va xorijiy tajribalar) hamda amaliy masalalar (ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar, inqiroz kommunikatsiyasi) batafsil yoritilgan. Tadqiqotning maqsadi — sotsial kommunikatsiyalarni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan keng qamrovda ochib berish, metodologik vositalarni takomillashtirish yo'llarini ko'rsatishdir. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya sharoitida sotsial kommunikatsiyalar jamiyatning barqaror rivoji va ijtimoiy barqarorlikning muhim omiliga aylangan.

Kalit so'zlar: sotsial kommunikatsiyalar, kommunikatsiya nazariyasi, raqamli media, amaliy kommunikatsiya, metodologik yondashuv, qiyosiy tahlil, ijtimoiy tarmoqlar, inqiroz kommunikatsiyasi, O'zbekiston tajribasi

Аннотация: Настоящая статья глубоко анализирует теоретические основы социальных коммуникаций, методологические подходы, практическое применение и современные тенденции. В работе освещается место социальных коммуникаций в социальном, культурном и цифровом пространстве, их влияние на развитие общества, сравнительный анализ (опыт Узбекистана и зарубежных стран), а также практические вопросы (средства массовой информации, социальные сети, кризисные коммуникации). Цель исследования — всесторонне раскрыть социальные коммуникации в научно-теоретическом и практическом аспектах, показать пути совершенствования методологических инструментов. Результаты показывают, что в условиях цифровой трансформации социальные коммуникации становятся важным фактором устойчивого развития общества и социальной стабильности.

Ключевые слова: социальные коммуникации, теория коммуникации, цифровые медиа, практическая коммуникация, методологический подход, сравнительный анализ, социальные сети, кризисные коммуникации, опыт Узбекистана.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the theoretical foundations of social communications, methodological approaches, practical applications, and contemporary trends. The paper examines the role of social communications in social, cultural, and digital environments, their impact on societal development, comparative analysis (Uzbekistan and international experiences), and practical issues (mass media, social networks, crisis communications). The aim of the study is to comprehensively reveal social communications from scientific-theoretical and practical perspectives and to demonstrate ways to improve methodological tools. The results indicate that in the context of digital transformation, social communications have become a key factor in the sustainable development of society and social stability.

Keywords: social communications, communication theory, digital media, practical communication, methodological approach, comparative analysis, social networks, crisis communications, Uzbekistan experience.

Kirish

Sotsial kommunikatsiyalar zamonaviy jamiyatning asosiy tarkibiy qismi sifatida ijtimoiy munosabatlar, madaniy almashinuv va axborot tarqatish jarayonlarini belgilaydi. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab kommunikatsiya fanining rivojlanishi (G. Lassuell, K. Shannon, Y. Habermas, N. Luhmann va boshqalar) sotsial kommunikatsiyalarni mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllantirdi. O'zbekistonda bu soha jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti faoliyati, raqamli transformatsiya jarayonlari bilan bog'liq holda yangi bosqichga chiqmoqda.

Maqolaning dolzarbligi globalizatsiya, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi sharoitida sotsial kommunikatsiyalarning rolini chuqur o'rganish zaruratidan kelib chiqadi. Maqsad — nazariy asoslarni, metodologik vositalarni, amaliy qo'llanilishni va qiyosiy jihatlarni batafsil tahlil qilish. Tadqiqot vazifalari: 1) nazariy modellarni ko'rib chiqish; 2) metodologik yondashuvlarni tizimlashtirish; 3) amaliy misollarni tahlil qilish; 4) O'zbekiston va xorij tajribasini qiyoslash; 5) kelajak tendensiyalarini bashorat qilish.

Maqola kirish, asosiy qism (nazariy, metodologik, amaliy, tahliliy va qiyosiy bo'limlar), xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat. Tadqiqot empirik va nazariy materiallarga asoslanadi.

Asosiy qism

1. Sotsial kommunikatsiyalarning nazariy asoslari

Sotsial kommunikatsiyalar — bu jamiyatdagi axborot almashinuvi, ma'no yaratish va ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi jarayoni. Nazariy jihatdan u ikki asosiy yo'nalishga bo'linadi: funksional (T. Parsons, R. Merton) va kritikali (J. Habermas, M. Foucault). Funksional yondashuv kommunikatsiyani jamiyatni integratsiya qiluvchi mexanizm sifatida ko'radi. Kritikali nazariya esa kuch va hokimiyat munosabatlarini ta'kidlaydi.

G. Lassuellning "Kim? Nima? Qanday kanalda? Kim uchun? Qanday ta'sir?" modeli klassik hisoblanadi. K. Shannon va U. Weavering matematik modeli shovqin va kodlash-dekodlash jarayonlarini hisobga oladi. N. Luhmannning autopoetik tizim nazariyasi kommunikatsiyani jamiyatning o'zini takrorlash mexanizmi deb hisoblaydi. O'zbekiston kontekstida bu nazariyalar milliy madaniyat va raqamli transformatsiya bilan uyg'unlashtirilmoqda.

2. Metodologik yondashuvlar

Metodologiya sotsial kommunikatsiyalarni o'rganishda ko'p qirrali. Kontent-tahlil (B. Berelson), diskurs-tahlil (N. Fairclough), semiotik yondashuv (R. Bart) va sotsiologik so'rovlar keng qo'llaniladi. Raqamli davrda big data va network analysis (A. Barabasi) yangi imkoniyatlar ochadi.

O'zbekistonda empirik tadqiqotlar (anketa, fokus-guruh, monitoring) jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti bazasida olib borilmoqda. Metodologik muammolar: madaniy xususiyatlarni hisobga olish, etika va maxfiylik. Qiyosiy metod (cross-cultural studies) O'zbekiston va Yevropa tajribasini solishtirishga yordam beradi.

3. Amaliy jihatlar

Amaliyotda sotsial kommunikatsiyalar siyosat, biznes, ta'lim va sog'liqni saqlashda qo'llaniladi. Ommaviy axborot vositalari (televideniye, radio, internet) jamiyat fikrini shakllantiradi. Ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Telegram, Instagram) interaktiv kommunikatsiyani ta'minlaydi.

O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston-2030" dasturi doirasida raqamli kommunikatsiyalar rivojlantirilmogda. Inqiroz kommunikatsiyasi (masalan, tabiiy ofatlar yoki pandemiya davrida) tez va ishonchli axborot tarqatishni talab qiladi. PR va reklama sohasida strategik kommunikatsiya muhim.

4. Tahliliy tahlil

Tahlil shuni ko'rsatadiki, raqamli media fake news va echo-chambers muammolarini keltirib chiqarmoqda. Statistik ma'lumotlar (We Are Social, 2025): dunyoda 5,3 milliard internet foydalanuvchisi, O'zbekistonda 22 milliondan ortiq. Ijtimoiy tarmoqlar ijtimoiy faollikni oshiradi, ammo polarizatsiyani kuchaytiradi.

O'zbekiston misolida: milliy media va xorijiy platformalar o'rtasidagi raqobat, til va madaniy xususiyatlar. Tahlil natijasida kommunikatsiya samaradorligi madaniy kontekstga bog'liqligi aniqlandi.

5. Qiyosiy tahlil

Qiyosiy jihatdan O'zbekiston tajribasi Rossiya, Qozog'iston va G'arb mamlakatlari bilan solishtiriladi. Rossiyada davlat nazorati kuchli, G'arbda erkinlik ustun. O'zbekistonda milliy media strategiyasi (O'zA, milliy telekanallar) va raqamli platformalar muvozanatini saqlash muhim.

Xorijiy tajribalar (AQSh, Xitoy) algoritmlar va sun'iy intellektning rolini ko'rsatadi. O'zbekiston uchun moslashtirish: milliy qadriyatlar va global standartlar uyg'unligi.

Xulosa

Sotsial kommunikatsiyalar zamonaviy jamiyatning yuragi hisoblanadi. Nazariy asoslar funksional va kritikal yondashuvlarni birlashtiradi, metodologiya esa ko'p qirrali vositalarni taklif etadi. Amaliyot raqamli transformatsiya sharoitida yangi imkoniyat va xatarlarni ochadi. Tahliliy va qiyosiy natijalar O'zbekistonda milliy model yaratish zarurligini ta'kidlaydi.

Kelajakda sun'iy intellekt, metaverse va AI asosidagi kommunikatsiyalar ustunlik qiladi. Tavsiyalar: 1) milliy kommunikatsiya strategiyasini ishlab chiqish; 2) mutaxassislar tayyorlashni kuchaytirish; 3) etik standartlarni joriy etish; 4) ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash.

Sotsial kommunikatsiyalar jamiyatni birlashtirish, axborot xavfsizligini ta'minlash va madaniy rivojni ta'minlaydi. Ushbu sohani yanada chuqur o'rganish O'zbekistonning barqaror rivojiga hissa qo'shadi. Maqola mavzuning keng qamrovini ochib berishga xizmat qildi va kelajak tadqiqotlar uchun asos bo'ldi.

References:

1. Dokuchev, I. I. (2013). Osnovy teorii kommunikatsii. Komsomolsk-na-Amure: KnAGTU. (105 s.).
2. Gavra, D. P. (2011). Osnovy teorii kommunikatsii. Sankt-Peterburg: Piter. (288 s.).
3. Konovalenko, M. Yu., & Konovalenko, V. A. (2012). Teoriya kommunikatsii. Moskva: Yurayt. (415 s.).
4. Krasnyanskiy, D. E. (2009). Osnovy teorii kommunikatsii. Moskva: MSTU GA.
5. Pocheptsov, G. G. (2001). Teoriya kommunikatsii. Moskva: Refl-buk; Kiyev: Vakler. (656 s.).
6. Sokolov, A. V. (2002). Obshchaya teoriya sotsial'noy kommunikatsii. Sankt-Peterburg.
7. Akhmedova, M. (2025). Theoretical approaches to media's preventive function. Journal of FLEDU, 1(1), 164–178. <https://journalfledu.com/index.php/fleduuz/article/view/164>
8. Averin, A. (2016). Sotsial'naya kommunikatsiya. Uchebnoe posobie. Litres.
9. Ding, X. (2025). Study on the Historical Changes, Characteristics, and Obstacles of Social Communication. David Publisher. <https://davidpublisher.com/Public/uploads/Contribute/6837ff5234a48.pdf>

10. Khutorjanskaya, T. (2025). Obshchaya teoriya sotsial'noy kommunikatsii. Calameo. <https://www.calameo.com/books/0019500121cfd2c9b4279>
11. Lapo, P. M. (2023). About Social Communications of Nazarbayev University. Unilibnsd. <https://unilibnsd.ust.edu.ua/article/view/293039>
12. Leushkin, R. V. (2021). Teoriya sotsial'noy kommunikatsii. UISTU. <https://lib.ulstu.ru/venec/2021/114.pdf>
13. Makhmudova, U. U. (2023). Social communication. Zenodo. <https://zenodo.org/records/7854543/files/Umida%20Makhmudova%20Ural%20kizi.pdf>
14. Shamieva, N. (2025). Linguodidactics and methods. Journal FLEDU. <https://journal.fledu.uz/en/tag/social-communication/>
15. Bo'lajak sotsiologlarda ijtimoiy kompetentlikni shakllantirish. (2025). Edusocial.uz. <https://edusocial.uz/assets/book18.pdf>
16. Social Media for Scholarly Communication in Central Asia. (2021). PMC. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7834904/>
17. Web-based social communication. (2025). Inlibrary.uz. <https://inlibrary.uz/index.php/science-shine/article/view/85736>
18. Theoretical basis of the formation of social communication. (2025). Scientists.uz. <https://scientists.uz/fileView?id=9915>